

Siseministeerium
Pikk 61,
15065 Tallinn
info@siseministeerium.ee

23. jaanuar 2026

Eesti Transinimeste Ühingu (ETÜ) seisukoht siseministri esitatud Isikunimeseaduse eelnõu kohta

Lugupeetud Siseminister,

Täname võimaluse eest avaldada oma arvamust Isikunimeseaduse (*edaspidi INS*) eelnõule. Tervitame Siseministeeriumi algatust kaasajastada praegu kehtivat nimeseadust. Küll aga leiame, et mitmed sätted vajavad täiendavat selgitamist, täpsustamist ning muutmist, et vältida seaduse alusel soolist diskrimineerimist ning tagada õigus enesemääratluspõhisele nimemuutmise protsessile.

Transinimeste õiguste eest seisva organisatsioonina toetame transinimeste enesemääratlusel ning **tahteavaldusel põhinevale soo tunnustamise süsteemile üleminekut**. Tahteavaldusel põhinevas süsteemis (ingl *self-ID*) toimub isiku soolistatud juriidiliste andmete (isikukood, nimi, soomarker) muutmine tahteavalduse alusel, ilma lisanõueteta. Seda lähenemist toetab ka Euroopa Inimõiguste Kohus¹, mis on nüüdseks jõudnud seisukohale, et inimese sooline identiteet kuulub eraelu kaitse alla ning õigus end sooliselt määratleda on enesemääramisvabaduse eeldus. Ka Euroopa Komisjon soovib EL-i liikmesriikidel minna üle tahteavaldusel põhinevale soo tunnustamise süsteemile, sh loobuda meditsiinilistest ja psühhiaatrilistest eeltingimustest.²

Oleme teadlikud, et, ministeeriumil ei ole hetkel plaanis muuta soo tunnustamise aluseid perekonnaseisutoimingute seaduses, vaid ainult nime muutmise korraldust INS-is ning sellest hetkeolukorrast lähtudes teeme järgmised märkused ja ettepanekud:

¹ Case C-43/24 [Shipov]

https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/affair?sort=AFF_NUM-DESC&searchTerm=%22C-43%2F24%22

² Euroopa Komisjon. (2020). Legal gender recognition in the EU: The journeys of trans people towards full equality.

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7341d588-ddd8-11ea-adf7-01aa75ed71a1/language-en>

1. Soovitame eemaldada § 6 lõige 2 nõude eesnime vahetamisele ning sellega kaasuvad sätted INS-is ning muuta eesnime muutmise ainult tahteavaldusel põhinevaks.

Soovitame antud sätte eemaldada, kuna praegusel viisil sõnastatult jätab see ruumi mitmeti mõistmisele ja soo alusel diskrimineerimisele, sest loob olukorra, kus transinimene on oma nime muutmiseks kohustatud riigile oma soolise identiteedi avaldama ning seda tõestama.

Leiame, et eesnime muutmise õiguse sidumine “mõjuva põhjuse” esitamisega ei ole vajalik ega põhjendatud, kuna puuduvad faktilised tõendid selle kohta, et enesemääratluseel põhinev nime muutmise tooks kaasa õigussüsteemi kuritarvitamise või avaliku korra kahjustamise. Mitte üheski riigis, kus eesnime ja soomarkeri muutmise põhineb isiku enda tahteavaldusel (nt Taani, Belgia, Soome, Saksamaa), ei ole nime muutmist ühelgi juhul tuvastatud pettuseks, kriminaalseks tegevuseks ega õigusliku vastutuse vältimiseks.³

Õigus- ja haldussüsteemid ei tugine üksnes isiku eesnimet, vaid kasutavad tema kohta teisi püsivaid tähiseid (nt isikukood, varasemad registrikanded), mistõttu nimemuutus ei kustuta isiku õiguslikku ajalugu. Seetõttu ei ole protsessi pikendavate kriteeriumide või eraldi põhjendamise nõuded proportsionaalsed meetmed, vaid kujutavad endast põhjendamatu sekkumist isiku enesemääramisõigusesse.

2. Soovitame täiendada § 23. Isikunime muutmise automaatne otsustamine viisil, et nime soolisus ei oleks kaalutusõigust nõudev tingimus.

Selleks, et vältida soolist diskrimineerimist nii riigi, ametnike kui ka automatiseeritud nimemuutmise veebisüsteemi kaudu, soovitame mitte eristada, kas isiku poolt valitud uus nimi omistatakse traditsiooniliselt vastassoo esindajale või mitte, vaid käsitleda kõiki nimesid § 23 välja toodud punktide alusel.

³ Köhler, R. (2022). Self-determination models in Europe: Practical experiences. *Transgender Europe*, november.
https://tgeu.org/files/uploads/2025/08/TGEU-self-determination-models-in-europe-2023-web_en_Corr-1-1-1.pdf

Juhime ministeeriumi tähelepanu sellele, et Euroopa Nõukogu Ministrite komitee soovitus CM/Rec(2010)5⁴ sätestab preambulas, et “mis tahes erineval kohtlemisel, et see ei oleks diskrimineeriv, peab olema objektiivne ja mõistlik põhjendus, st selle eesmärk peab olema õiguspärane ja selleks kasutatavad vahendid peavad olema taotletava eesmärgiga mõistlikult proportsionaalsed” ning “sooidentiteedi alusel diskrimineerimise õigustamiseks ei saa tugineda kultuurilistele, traditsioonilistele ega usulistele väärtustele ega valitseva kultuuri reeglitele”.

CM/Rec(2010)5 seletuskirja 13. punktis on sätestatud, et “õigus sõnavabadusele, eelkõige oma identiteedi jagamisele ja väljendamisega, on ühiskonnas mitmekesisuse ja sallivuse edendamisel põhjapaneva tähtsusega” ning õigus sõnavabadusele “hõlmab õigust väljendada identiteeti või isikuomadusi kõne, käitumise, riietuse, kehaliste omaduste, **nime valiku** või mis tahes muu vahendi kaudu”.

Inimese nimi on tema soolise identiteedi osa ning endale sobiva nime valimine kuulub eneseväljendusvabaduse alla. Olenemata sellest, millisel põhjusel inimene oma registreeritud nime muuta soovib või kas see on tema praeguse soomarkeriga vastuolus, **ei ole ega saa menetlejal olla pädevust soovitud nime valiku põhjuse uurimisega inimese identiteeti kahtluse alla seada.**

3. Soovitame asendada § 2 lg 3 p 16 isikuandmete kategooria termini “soo muutmise andmed” terminitega “sooandmete muutmist käsitlevad andmed” või “soo tunnustamine”.⁵

“Soo muutmise” on aegunud, stigmatiseeriv ja ka faktiliselt vale sõnastus. Transinimesed enamasti ei taju, et nad oma sugu muudaksid või vahetaksid. Küll aga vahetatakse sooandmeid, muudetakse soolist eneseväljendust jne. Juhul, kui räägitakse juriidiliste sooandmete muutmisest dokumentides (nt passis, pangas jne), siis on kohane kasutada terminit **soo tunnustamine** ehk sooliste isikuandmete muutmise riiklikes registrites.

Kokkuvõtvalt soovitame INS-i muuta viisil, mis tagaks transinimestele kiire, läbipaistva ja väärrika ligipääsu soo tunnustamise juriidilisele protsessile.

⁴ Ministrite Komitee. (2010). *Ministrite komitee soovitus liikmesriikidele seksuaalse sättumuse või sooidentiteedi alusel diskrimineerimise vastaste meetmete kohta* (CM/Rec(2010)5). Euroopa Nõukogu. <https://search.coe.int/cm?i=0912594880291ea3>; vastav seletuskiri: <https://search.coe.int/cm?i=0912594880291eb1>

⁵ Soo tunnustamise temini seletus on leitav ETÜ sõnastikust: <https://transinimesed.ee/media-guide/sonastik/>

Kutsume Siseministeeriumi üles kogukonna esindajatega koostöös seadusesse vajalike muudatuste sisseviimiseks, et edendada võrdset kohtlemist ning tagada transinimestele turvaline ja toetav elukeskkond Eestis.

Lugupidamisega,

Mel Zelmin

Eesti Transinimeste Ühingu kaasjuht

/allkirjastatud digitaalselt/